

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., sicer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V saboto 13. avgusta 1853.

List 65.

Kmetovaveca zlati rudnik *).

Predragi kmetje! Večidel vsi poznate stari pregovor:

Tam le kmetija velja,
Kjer je obilno gnojá!

Zlata resnica je v tem pregovoru. Brez gnojja se ne dá nobena njiva s pridom obdelovati, brez gnojja ni bogatega pridelka. To vé vsak kmet, zato gnoji tudi svojo njivo, in gotovo še ni nikdo kmeta slišal, da bi se bil pritožil, da ima preveč gnojja; vsak bi ga imel rad še več.

Da je pa gnoj koristen, to je, da stori na njivi to, česar pričakujemo od njega, se mora ž njim tudi prav ravnati.

Prav ž njim ravnati, je pa ravno glavna stvar, ker le takrat mu bo gnojniše bogat rudnik, kadar si ga je umno napravil in vé z gnojem dobro ravnati.

Ker ni mogoče zemlje raztegniti,
Gré z gnojem le pridelke si množiti.

Kako pa vse to prav storiti, bomo učili v sledečih pomenkih:

Čmu potrebuje kmet gnojniša?

Zato, da shrani na njem gnoj tako dolgo, dokler ga ne zvozi na njivo. Poglavitno je pa pri tem to, da se gnoj tudi tako spravlja, da ne gré nič v zgubo od njegove gnojne moči, ker slabi gnoj ni vreden, da se vozi na njivo.

Kje naj bode gnojniša?

Gnojniše naj bode vselej blizo in na senčni strani štale; lahko naj se k njemu in od njega z vozom pride; ne smé biti pod kapom, pa tudi na takem mestu ne, da se kakošna druga voda va-nj ne steka.

Gnojniše pa mora biti na hladnem (v senčnem) kraju zato, da zgorej ležečega sonce ne pripeka in popolnoma ne osuši, ker tak gnoj ne zgrije in ne prepérhne, nasproti se pa spodnji tako razgreje, da ga veliko zgori.

Če pa spod kapa ali od drugega kraja voda priteka, se izluži gnoj popolnoma, in gnojnice se preveč naredí, ktera vsa odteče, ako delj časa dežuje. To pa je velika škoda, ker je to, kar se

na ti poti pogubi, večidel veliko več vredno, kakor to, kar ostane.

Kako veliko naj bode gnojniše, in kakošno naj bo dno, kakošne stene njegove?

Velikost gnojniša naj se vselej ravná po številu živine, ki jo kmetovavec redi.

Na vsako vižo pa naj bo gnojniše tako veliko, da gnojni kup v njem nikdar ni višji kakor za 4 čevlje.

Dno in stene gnojniša morajo biti take, da ne spušajo ne vode ne gnojnice iz gnojniša, pa da tudi iz zemlje voda v gnojniše se stekati ne more.

Kako se naredi to, da dno in stene ne spušajo ne vode ne gnojnice?

To se naredí lahko, ako se na dno in krog in krog in čevljev na debelo glin, ilovce ali kakošne druge mastne zemlje terdno zatlači. Umni kmetje nad to in čez to ilovco položé še plošnjate kamne ali pa stare opéke (ceggle), kar je za tega voljo dobro, ker se po tem toliko lože gnoj iz jame pobere, kadar se na polje vozi.

Kakošno naj bode dno še na dalje?

Dno gnojniša naj enmalo visi na eno stran, da zamore odtekati preobilna gnojnica; ako se to ne zgodi, leži spodnji gnoj predolgo v gnojnici; to pa ni dobro, ker ves gnoj ne more po tem takem enako vréti in se ne podela enako.

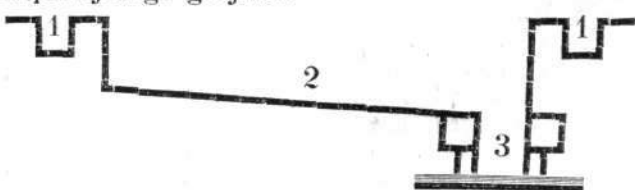
Kam naj se napelje gnojnica, da se odteka?

Gnojnica, ki se odteka, naj se odpelje tikama gnojniša v jamo, ktera je ozidana ali tako napravljena, da vode ne spuša. Taka jama mora biti na naj nižji strani gnojniša, da se lahko va-njo izteka, pa tudi iz nje lahko zajemati (kalati) dá.

Kako naj bo gnojniše napravljeno, da je prav?

Da je gnojniše prav napravljeno, mora imeti okoli in okoli pol sežnja (pol klaftre) globok in obzidan jarek (graben), ki je za to, da se deževnica in sneznica iz dvoriša va-nj nabera, ker izprani gnoj in z veliko vode stanjšana gnojnica ne veljata nič in nista vredna, da se na njivo vozita.

Da bo vsak to bolje razumel, damo obris prav napravljene gnojniša.

Številki 1. 1. kaže jarek za kapnico; številka 2. kaže dno gnojniša, in številka 3. jama obzidano za gnojnico. (Dalje sledi.)

*) Veliko so sicer že »Novice« govornice od umnega pripravljanja gnojja, vendar se ne moremo zderžati, da bi ne podali našim kmetovavcem slovenskega izpisa iz nemške knjige, ki je prišla pod naslovom: Die rechte Behandlung des Stalldüngers, oder des Bauers Goldgrube ist die Miststätte. Von Anton Wimmer, Sekretär des landw. Kr. Comit. von Niederbayern» na Parskem na svetlo, ktera je tako dobro in umevno spisana, da se je mogla še štirikrat natisniti dati.

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., sicer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V sredo 17. avgusta 1853.

List 66.

Kmetovavca zlati rudnik.

(Dalje.)

Kako se ima ravnati z gnojem na gnojnišu?

Pervo in prvo je, da je gnoj po gnojnišu enako raztrošen in da je zmiraj primerno vlažen (fajhten). Da je treba gnoj enako raztrositi po gnojnišu, to se samo po sebi razume, ker gnojnice, kakor da bi ga bile svinje razrile bile, natančno nemarnega gospodarja. Vlažnost je pa zavoljo tega potrebna, da se gnoj na verhu kupa ne osuši preveč po toplem vremenu in na vetru, in da po tem suha slama ne ostane, ki nima nič v sebi. Za tega voljo je treba gnojnice večkrat z gnojnico polivati, saj vsak teden enkrat. To polivanje z gnojnico je pa zato tako koristno, ker ravno ona ima nar več rodovitnosti v sebi; gnoj je tolikanj bolj močen in tečen, kolikor večkrat se poliva z gnojnico. Zavoljo tega glej, da se ti celó nič gnojnice ne pogubi, — vedi, da tudi gnoj, ki ga na polje pelješ in podorješ, se mora po gorkoti, po zraku, po dežju in vlažnosti zemlje poprej v gnojnico spremeniti, po tem še le služi rastlinam v živež. Vedi: da vse, kar će biti živež rastlinam, se mora dati v vodi raztopiti.

Kdor tedaj pusti gnoj, da ga dež izpira, in da se gnojnica pocestnih grabnih ali sicer po potih odteka, je ravno tak slab gospodar, kakor je tisti slab kuhar, kdor juho (župo) od mesa na cesto izliva.

Kako visoko naj bo gnoj na gnojnišu nakupičen?

Ne preplitvo, ne predebelo. Za 4 čevlje visoko je ravno prava mera. Če je kup preplitev, gnoj počasi vrē. Če je gnoj predebelo na kupu, ne vrē enako, in toliko manj enako, kolikor večji je kup; na dnu je že včasih vēs masten, v sredi začne ravno že perhniti in mehčati se, na verhu pa je še suha slama.

Na koga je treba še paziti pri gnoju?

Gnoj naj na gnojnišu terdo natlačen leži, da rodovitni deli iz njega ne izhlapi in se v zrak ne pogube. Ako ni gnoj terdo na kupu, ga sapa prepihuje in osuši. To naj si zapomni posebno tisti kmetje, ki nastiljajo živini gojzno steljo.

Da je gnoj na gnojnišu terdo nakupičen, naj se posuje tam pa tam nekoliko persti na-nj, alinaj se pusti mlada živina včasih na gnojniše, da ga pohodi.

Kar gnoj iz sebe izhlapi, je gotova zguba, za to naj si kmetovavec zapomni sledeče: „Kadar

gnojnice zlo smerdi, je to znamenje, da se rodovitni deli pogubujejo v zrak“. Kako pa to vbrantiti, bomo povedali v sledečem.

Kaj storiti, da gnoj na gnojnišu ne izhlapi svoje moči?

Naj bolji stvar za to je zeleni vitriol, to je, tista zelena sol, ktera obstoji iz železa in žveplene kisline. Za več obertnij se potrebuje ta sol, in tudi kmetje jo dobro poznajo, kateri si z njo svoje irhaste hlače černo barvajo.

Kako in kdaj naj se rabi ti zeleni vitriol?

Takole je naj bolje. Vsak teden enkrat, postavim, vsako saboto se vzame prava mera tega vitriola (veči kosci se pred raztolčejo in zdrobē) in se verže v jamo, kjer se gnojnica nabera; s kakim kolom se pomeša gnojnica nekterekat. V 2 urah je v gnojnico veržena zelena sol raztopljen. Zdaj se zajame te gnojnice in gnojnice se z njo polije povsod in dobro. Kmaló se bo čutilo, da gnoj, ki je poprej zlo smerdel, ne smerdi več. To pa je znamenje, da je zeleni vitriol zvezal bežljive rodovitne drobce, ki so poprej puhteli iz gnoja v podobi smradu in se pogubili v zrak.

(Konec sledi.)

Navód,

kako naznanovati blago za colno ravnavo pri c. k. austrijskih colnih uradnih.

Izročil H. Costa, c. k. nadcolnijske vodja.

Naprava naznanil.

(Konec.)

3. Kako ravnati s pomanjkljivimi naznanili.

a) Vodilo.

§. 8.

Vsako naznanilo, ktero ali na predpisani način (§. 4.) ali v zapovedanem jeziku (§. 7.) oddano ni, ali kateremu predpisane važne napovedi manjka (§§. 1. in 2.), se za colno obravnavo sprejeti ne smē.

b) Izjemki.

§. 9.

aa) Pri manj važni pomanjkljivosti.

Pomanjkljivosti, zavoljo katerih naznanilo ni nepogojno zavreči, so, če se:

- a) ime ali stanovanje pošiljavca ali voznika,
- b) na kako vižo se pošilja,
- c) kraj, kamor se blago pošlje,
- d) pot, po kateri ima iti, ali pa
- e) znamenja in številke posūd ne povējo.

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., scer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, scer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V saboto 20. augusta 1853.

List 67.

Pregled kmetijstva po celi Evropi.

Po prof. dr. Hlubek-u.

Vsakemu kmetovavcu in menda vsakemu omikanemu človeku bi utegnili mikavno biti, ozreti se po tistem delu sveta, na katerem mi prebivamo, in zvediti stan kmetijstva in mnogoterih s kmetijstvom zvezanih opravil. Slavni gosp. prof. Hlubek je v svoji izvrstni kmetijski knjigi sestavil pregled po celi Evropi, iz katerega povzamemo sledeče.

Blizu 260 milionov ljudi prebiva v Evropi. Obdelane zemlje je 1030 milionov oralov (Johov), neobdelane 660 milionov oralov; več ko tretji del je tedaj nerodoviten, katerega dobra polovica bi se še obdelati dala.

Na Angleškem je v primeri z družimi velicimi državami naj več nerodovitne zemlje.

Kar polje zadene, ga je v primeri naj več na Francoskem, namreč 45, potem na Pruskem (Prasovskem) 44, za tem na Angleškem 38, v našem cesarstvu 37, na Rusovskem 26 odstotkov (procent), to je, od sto oralov obdelane zemlje je v imenovanih državah tolikšni del polja.

Travnikov je naj več na Angleškem, namreč 56, za tem na Francoskem 32, na Pruskem 25, v našem cesarstvu 24, na Rusovskem le 5 odstotkov.

Gojzdov ima Rusovsko naj več, namreč 69, za tem naše cesarstvo 35, Prusko 29, Francosko 17, Angleško pale 5 odstotkov.

Na eni štirjaški (kvadrat) milji sveta živi na Angleškem 4128, na Francoskem 3509, v našem cesarstvu 3244, na Pruskem 3151, na Rusovskem le 636 ljudi. -- Je tedaj v primeri Angleško naj bolj, Rusovsko naj manj obljudeno.

Od imenovanih ljudi pride na 100 kmetovavcov 200 obertnikov in rokodelcov na Angleškem, 50 na Francoskem, 42 na Pruskem, le 13 v našem cesarstvu, na Rusovskem pa celò le 5. -- Je tedaj na Angleškem naj več obertnikov, fabrikantov in rokodelcov, na Rusovskem pa naj manj.

Ker število vojakov (soldatov) na suhem v mirnih časih znese na Rusovskem 660.000, v našem cesarstvu 400.000, na Francoskem 340.000, na Pruskem 166.000, na Angleškem 102.400 -- tedaj pride 1 vojak na 90 ljudi na Rusovskem, na 95 v našem cesarstvu, na 96 na Pruskem, na 104 na Francoskem, in na 244 na Angleškem.

Ker se po srednji meri mnogoverstnega kmetovanja 17 ljudi za 100 oralov poljodelstva potrebuje, tak znese število ljudi, ki se s kmetijstvom pečajo: na Rusovskem 23 mil. 630.000, v našem cesarstvu 6 mil. 219.144, na Francoskem 5 milionov 848.000, na Angleškem 4 milione 318.000, na Pruskem 2 mil. 929.916.

V celi Evropi potrebuje kmetijstvo sploh $73\frac{3}{10}$ milionov ljudi, in scer poljodelstvo in živinoreja: 63 milionov ljudi, senočetstvo 3 milione, vinoreja $4\frac{3}{10}$ milione, gojzdnarstvo tudi 3 milione.

Ako bi se pa kmetijstvo še bolje obdelovalo in bi se le deseti del dozdej še nerodovitne zemlje obdelal, bi imelo s poljodelstvom opraviti 111 milionov ljudi, s senočetstvom 6 milionov, z vinorejo 5 milionov, z gojzdnarstvom 4 milioni, tedaj bi se število kmetijstvo opravljajočih ljudi na 126 milionov povikšati dalo.

V celi Evropi zamore tedaj kmetijstvo še 53 milionov ljudi več preživiti. Da se tedaj Europejci v druge dele sveta, kakor v Ameriko in Australio preseljujejo, jih ne goni sila, ampak ker niso zadovoljni z vladarstvi in si večji svobode v družih delih sveta iščejo; gotovo je pa tudi nepremišljenost mladosti in lakomnost starih, ki jih ženete zlatih kupov v Teksas-u in Kalifornii iskati. Europa je poslednji čas čez 3 milione svojih ljudi zgubila, ki so ji slovó dali in se preselili v druge dele sveta.

(Dalje sledi.)

Kmetovavca zlati rudnik.

(Konec.)

Koliko vitriola je treba zato?

Če je več gnoja, več je treba vitriola. Ako, postavim, kmet vé, da bo skozi celo leto 50 vóz imel in če se en vóz za dva konja na 20 centov ceni, se potrebuje vsako leto 2 centa in 4 funte zelenega vitriola v gnojnico, ktera se poliva na gnoj. Toliko vitriola je ravno v stanu, naj bolj rodovitne drobce, kateri scer iz gnoja izpuhté, na-se potegniti in jih obderžati v gnoji, da se v zrak ne pogubé.

Po čim je zeleni vitriol, in v kolikšni dobiček je?

Cent prostega zelenega vitriola (ordinären Eisenvitriol), ki je za to že dober, veljá blizu 5 fl., tedaj je funt (libra) po grošu. Ako kmetovavec na leto 50 vóz gnoja dobiva, mu je vsak teden 2 funta vitriola potreba, tedaj mu pride na teden 2 groša na gnoj potrositi.

Kaj sim nor, da bom vsak teden 2 groša, in če imam več gnoja, morebiti 4 ali celò 6 grošev

na gnoj zmetal“ — slišimo tam pa tam kakega kmeta godernjati. Al, čakaj prijatelj! ne sodi prenašlo, da vidimo pred: kaj se pridobi s tem, če vsaki teden dva grošica potrosimo na gnoj. Če bo rajtinga pokazala, da ne kaže denarja za vitriol izdajati, potem zaverzi naš svet, naše skušnje, in ravnaj po starem kopitu, kakor je delal oče tvoj in stari oče. Če boš pa pri pametnem sosedu vidil prid vitriola, boš jenjal biti neverni Tomaž.

Rekli smo, da moč vitriola v tem obstoji, da zgrabi naj rodovitniši drobce, ki po smradu iz gnoja shlapijo, in jih v gnoji obderži, in skušnje so učile, da se s takim vitriolanim gnojem žita za tretji del, sena pa celo štirikrat več pridela, kakor z gnojem, iz kterega je naj bolji moč izhlapela.

Ako, postavim, kmet na svoji njivi pridela 6 vaganov žita, na svoji senožeti pa nakosi 5 centov sena, bo z ravno tolikšnim gnojem, kterega je pa z vitriolano gnojnico pridno polival, na ravno tisti njivi pridela 8 vaganov žita, in na ravno tisti senožeti nakosil 20 centov sena. Recimo, da je njivo in senožet skupej pognojil z 10 vozovi gnoja, in da je po predpisu 44 $\frac{1}{2}$ funtov zelenega vitriola temu gnoju primešal, mu je prišel vitriol na 2 fl. 14 krajc. Ker je pa s tem 2 vagana žita in 15 centov sena več pridela, je po tem takem, ako cenimo vagan (mecen) žita le po 4 fl., cent sena le po 1 fl., si pridobil 28 fl. 46 kr. Da to ni majhen dobiček, vsak šolarček vé, ker 28 fl. je več denarja kakor pa sta 2 fl. Kdor pa si hoče ti dobiček za svojo mošnjo pridobiti, mora vse to natanjko spolniti, kar smo mu tukaj svetovali.

Jeli bolje konjski in goveji gnoj skupej na gnojnišupomešati ali vsacega posebej spravljati?

To se ravna po zemlji, ktera se ima gnojiti. Je zemlja na njivah in senožetih različna, lahka in teška, je veliko bolje konjski gnoj ločiti od govejega, in vroči in ostrí konjski gnoj voziti na teško zemljo, bolj volnega govejega pa na lahko zemljo. Je po njegovih zemljiših povsod enaka zemlja, tedaj povsod teška ali povsod lahka, je nar bolj vseh gnoj skup mešati. Če je pa gospodarju za zboljšanje svojih zemljiš mar, mora z gnojem tako ravnati, da je za zemljo naj bolj pripraven. — Ima kmetovavec, postavim, le teško zemljo, mora skušati bolj rahlega, perhkega, slamanatega gnoja si pripraviti, tedaj ne sme skup biti z nasteljo in gnoja ne tako dolgo pušati na gnojnišu, da popolnoma masten postane. Ima pa le perhko in rahlo zemljo, bo naj bolj opravil, ako je gnoj prav prav masten postal.

Kako naj se ravna z gnojem na polji?

O tem naj si zapomni vsak kmetovavec sledeče pravilo (regelco): „Pravi gospodar gré berž s plugom za gnojnim vozom!“ Nič ne velja, gnoj poverh trositi, ali ga pustiti v majhnih kupih ležati.

Kdor je prisiljen gnoj na polje voziti, pa ga ne more berž podorati, naj ga na polje navozi na velik kup. Tudi navadno ni dobro, gnoj globokeji kakor za 3 pavce podorati; treba pa je, ga vselej z zemljo pokriti, ker njiva, na kateri gnoj na več krajih zlo izpod zemlje moli, je žalosten pogled in očitno znamenje nemarnega kmetovavca.

Ostanki Bramatovega častja na rimsko-slovenskih spomenicih.

Razložil Davorin Terstenjak.

Iz rokopisa: »Kdo so bili Noričani in Panonci, Kelti ali Slovenci?«

Če indiško bogoslovje filozofsko (modroslovsko) presodimo, najdemo v njem enobožanstvo (monotheizem). Tudi Anglež Colebrook, kteri je iz indijskih izvirnikov verozakon indijski preučil, to potrdi (*Jahrb. der Liter. II. 311. **). Drugi učeni mož Alež Dow je dokazal, da Bramini v edinost Boga verujejo, in da častje mnogih bogov (polytheizem), kterega jih obdolžujejo, ni druga, kakor častenje različnih lastnost božjih. (*Alex. Dow. Hindostan II. stran 36. 56.*) Ostroumni Jones v svojih bukvah (*Discourse on the Gods pri James Mill History of the brit. Ind., nemško izdanje. Leipzig 1839 I., stran 268.*) o tej veri v edinost Boga govori sledeče: »Vedno je pomniti, da omikani Indiani po nauku svojih lastnih svetih bukev le edino naj večí bitje spoznajo, ktero imenujejo Brahm (Bram), ali veliko Eno. To bitje je tako veličansko, da ga nobeni duh, razun njega samega, razumeti ne more, in izverstni Wilford pravi: »Brama, Višnu in Mahadeva (Živa) so samo glavne oblike, pod kterimi Bramini ljudstvo učijo Brama ali edino veliko bitje moliti.« Zato najdemo v indijskih bukvah, kakor v Oupnekhatu (IX.), ktere so Živatu posvečene, kjer Živa reče: »Jaz sim vekomaj bil, sim večni in bom vekomaj. Jaz sim Bram; kar je v iztoku, sim jaz; kar v zapadu, sim jaz; kar v jugu, sim jaz; kar v severu, sim jaz. Kar je v globočini, sim jaz; kar v višavah, sim jaz. Jaz sim resnica, jaz sim vse žive stvari. Jaz sim starejši, kakor vse; jaz sim kralj kraljev itd.« Ravno tako najdemo v indijskih bukvah Bhagavat Gita (stran 94. angleško izdanje), da se Višnu nagovori kakor »večni Bog Bogov«, »vse v vsem«, »gospod vsih stvari« (glej več o tem: *Asiat. Researches I. 284*).

Enobožanstvo (monotheizem) se najde v vsih azijskih verozakonih. To je dokazal Bryant v svojem klasiškem delu: *Analysis of anc. Mythologie*. Ti Bryant (I. 29.) je dokazal, da Bog Rimon ali Remmon, od kterega Zaharia govori, je sveto ime, ktero so juterni narodi solnceu prilagali. Slovenec nikdar drugači ne reče, kadar od solncea govori, kakor »rumeno, romeno solnce«. Kako stara je že ta prislovica! (*Zach. XIV. 10. 4. Reg. V. 18. Josua XV. 32. itd.*)

To edino veliko bitje je stvorilo svet. Zanimivo je vediti misli Indiancov od stvarjenja sveta. Bukve Šaster ga popisujejo takole: (*Saster Beilage zu Mayer's Myth. II. 471.*) »Ko je Bog še sam bil, namenivši se svojo krasoto in moč razodeti, je sklenul svet stvoriti (vstvariti) z umnimi bitji. To stvarstvo (krita *)

*) Glej tudi: *Asiat. Researches VIII. 400.* angleškega izdanja.

*) Beseda »krita«, stvarstvo, die Schöpfung, ima koreniko v glagolu »kr« = creo, creare. Zato izraz »Sanskrita«, popolna, die vollkommene, perfecta, scilicet lingua. Mi smo na nekem drugem mestu rekli, da krita pomeni tudi jezik, in smo primerili slov. besedo reč, ktera ima dvojni pomen: verbum et factum, in smo rekli, da je reč in reka iz edne korenike nastalo. To terdenje ni brez razlogov; to tudi v jezicah drugih najdemo, postavim: for, fari, fatus sum, in facio, facere, factum, — dalje hebrejsko tabar, kar pomeni verbum in factum staroslovensko vešč — Sache und Rede, nemško: dingen, bedingen = besprechen, in Ding, res, factum; dalje nemško: sagen in Sache, rathen = reden, in das Geräthe, slovensko denem, djati = thun in reden: »Jezus je svojim apostelnom djal«. Tako je tudi verjetno, da Indianci pomeni »kr, krtas, krita kertam« stvorjeno, das Gemachte in pa das